

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจะนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของตำบลเกษไชย อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน
3. ขั้นตอนการพัฒนาท้องถิ่น
4. ความหมายการวิจัยและพัฒนา
5. ความหมายและลักษณะการมีส่วนร่วม
6. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
7. ตลาดชุมชน
8. บทบาทของสถาบันราชการกับการพัฒนาท้องถิ่น
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบความคิดการวิจัยและพัฒนา

สภาพทั่วไปของตำบลเกษไชย อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา

สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลเกษไชยตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดนครราชสีมา 39 กิโลเมตรมีพื้นที่ 49,466 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,916.25 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลท่าไม้ ตำบลพิกุล อำเภอลำดวน

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลพันลาน อำเภอลำดวน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลพิกุล ตำบลไผ่สิงห์ อำเภอลำดวน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลโคกหม้อ อำเภอลำดวน

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกจะเป็นที่ราบทุ่งกว้างมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ทางทิศตะวันตกมีแม่น้ำยมไหลผ่านทำให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านมีความสูงบริเวณชายฝั่งและบริเวณถัดเข้ามาประมาณ 27 เมตร จาก

ระดับ น้ำทะเล ส่วนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านพื้นที่ของตำบลมีความสูง 27 เมตร และ 25 เมตร จากระดับน้ำทะเลส่งผลให้ริมฝั่งแม่น้ำทั้งสองสายเหมาะกับการกสิกรรมต่าง ๆ เนื่องจากเป็นที่ดอนน้ำท่วมจึงอุดมไปด้วยอินทรีย์วัตถุและปุ๋ยธรรมชาติ

เขตการปกครอง

จำนวนหมู่บ้านมี 17 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านลาดปรัง	หมู่ที่ 2 บ้านลาดปรัง
หมู่ที่ 3 บ้านเกยไชยเหนือ	หมู่ที่ 4 บ้านเกยไชยเหนือ
หมู่ที่ 5 บ้านปากคลองเกยไชย	หมู่ที่ 6 บ้านเกยไชยใต้
หมู่ที่ 7 บ้านเกยไชยใต้	หมู่ที่ 8 บ้านเกยไชยใต้
หมู่ที่ 9 บ้านวังตะกอน	หมู่ที่ 10 บ้านไผ่ล้อม
หมู่ที่ 11 บ้านหนองคาง	หมู่ที่ 12 บ้านท่านา
หมู่ที่ 13 บ้านลาดปรัง	หมู่ที่ 14 บ้านเกยไชย
หมู่ที่ 15 บ้านลาดปรัง	หมู่ที่ 16 บ้านโพธิ์หนองยาว
หมู่ที่ 17 บ้านใหม่พัฒนา	

ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 8161 คน แยกเป็นชาย 3,699 คน หญิง 4,462 คน มีความหนาแน่น เฉลี่ย 150 คน/ตารางกิโลเมตร (ในปี พ.ศ. 2544)

สภาพทางเศรษฐกิจ

- อาชีพ ทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำตาล

อาชีพรอง รับจ้าง ค้าขาย

- หน่วยธุรกิจ

ปั้มน้ำมัน	2	แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	1	แห่ง
โรงสี	3	แห่งสภาพทางสังคม

สถาบันการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา	3	แห่ง
สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา	คือ ศูนย์ส่งเสริมอุดมศึกษาเพื่อชุมชน	1 แห่ง
ห้องสมุดประชาชน	17	แห่ง
		สถาบันทางศาสนา

วัด/สำนักสงฆ์ 4 แห่ง

ศาลเจ้า 1 แห่ง

สาธารณสุข

สถานพยาบาลของรัฐ ขนาด 30 เตียง 1 แห่ง

สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 1 แห่ง

ความปลอดภัย สถานีตำรวจ 1 แห่ง

การคมนาคม

ทางบก

โดยรถยนต์ มีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 115 ผ่านตำบลเป็นถนนสายหลักของตำบลติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์และติดต่อกับอำเภอ เขตเทศบาลได้โดยสะดวกมีรถโดยสารวิ่งตลอดวัน สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง มีทางรถไฟสายเหนือผ่านพื้นที่ตำบล แต่ไม่มีสถานีรถไฟในเขตตำบล

ทางน้ำ

มีแม่น้ำน่านและแม่น้ำยมไหลผ่านโดยแม่น้ำน่านจะไหลผ่านจากตำบลชะมัง ตำบลพิบูล ผ่านตำบลเกษไชโย ไปตำบลพันลาน และตำบลทับกฤช ส่วนแม่น้ำยมจะไหลผ่านจากตำบลท่าไม้มาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่ หมู่ที่ 4 ตำบลเกษไชโย ไหลเป็นธรรมชาติอันงดงามที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะสร้างขึ้นมามีคือสีของแม่น้ำที่มาบรรจบกันนั้นจะแยกสีต่างกันเห็นได้ชัดเจนมาก

ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม

สำนักงานสภาพัฒนาการศรษฐกิจ (มปป :104-105) ได้กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนไว้เป็นข้อๆ ดังนี้คือ

1. สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ในการอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่ที่เชื่อมโยงสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยอิงจุดแข็งในวิถีคิดและคุณค่าวิถีชีวิตแบบไทยเข้ากับความเป็นสากลให้เกิดสมดุลในสังคมและคุณภาพทุกมิติของการพัฒนาประเทศดีขึ้น
2. ปฏิรูปภาครัฐให้เปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมสั่งการและดำเนินการเองไปสู่บทบาทการให้อำนาจ อำนวยความสะดวก และจัดบริการสนับสนุน
3. ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนให้เต็มศักยภาพส่งเสริมทัศนคติใหม่ๆ

ค่านิยม และพฤติกรรมที่เสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ การปรับตัว การยืดหยุ่น และการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

4. ปฏิรูปประชารัฐให้บรรลุการปกครองที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนารวมทั้งสร้างสายใยเครือข่ายภาคีต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงคนไทยทุกคนเข้ากับกระบวนการตัดสินใจทุกเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความอยู่ดีมีสุขและความมั่นคงของคนทุกคนรวมทั้งคนรุ่นต่อไป

5. ปฏิรูประบบเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง ที่เสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนของสังคมและส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืน การกระจายรายได้และรายจ่ายที่เท่าเทียมกันทั่วประเทศในระยะยาว

6. ปฏิรูปกฎหมายเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญใหม่ให้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับมนุษย์ชนและประชารัฐที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง

7. ปฏิรูปประชาคม เพื่อเพิ่มศักยภาพของประชาชนให้มากขึ้นและลดการควบคุมให้น้อยลง สนับสนุนแผนของประชาชนและชุมชนมากกว่าวางแผนและดำเนินการให้ชุมชน

8. ปฏิรูปการศึกษาให้เป็นองค์กรที่มุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางและเน้นชุมชนเป็นหลัก เสริมสร้างศักยภาพประชาชนและชุมชนด้วยการค้นคว้าหาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปรับคุณภาพชีวิตและการอยู่ดีมีสุข

9. ปฏิรูปสื่อให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน จัดให้มีการประชาพิจารณ์ในประเด็นการพัฒนาต่างๆ เสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้กระแสพัฒนาหลักของโลกและผลที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยและคนไทย รวมทั้งจัดให้ประชาชนเข้าถึงสื่อเพื่อส่งเสริมวิสัยทัศน์การพัฒนาของชุมชนและสังคมของคนไทย

10. ปฏิรูปให้ภาคเอกชนให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและระบบนิเวศวิทยา ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสนับสนุนแผนการดำเนินงานของชุมชนเพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

11. องค์กรระหว่างประเทศให้ความร่วมมือสนับสนุนภาคีการพัฒนาทุกฝ่ายเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์การพัฒนาสังคมไทย รับผิดชอบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยพร้อมทั้งสนับสนุนแผนและวิสัยทัศน์ของชุมชน

12. ส่งเสริมพัฒนาองค์กรรวมบนพื้นฐานสายใยแห่งชีวิตและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมไทยทั้งแบบแผนการเน้นเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจแยกออกจากองค์ประกอบอื่น ๆ ของสังคมซึ่งต้องพึ่งพากันและกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

ขั้นตอนการพัฒนาท้องถิ่น

เจลีเยว บุรีภักดี (2541:11) ได้กล่าวไว้ว่า ขั้นตอนการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งรวมถึงการวางแผนโครงการและการดำเนินโครงการจนบรรลุผลเมื่อคำนึงถึงโครงสร้างทางความคิดแล้วน่าจะกำหนดเป็นขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจเบื้องต้นเรื่องการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น

1.1 การสำรวจการดำเนินชีวิตโดยรวมทุกด้าน

1.2 การสำรวจการดำเนินชีวิตแต่ละด้าน

ขั้นที่ 2 การระบุลักษณะเชิงระบบของหน่วยท้องถิ่น

2.1 ลักษณะเชิงระบบโดยรวม

2.1.1 ขอบเขตของหน่วยท้องถิ่น

2.1.2 ผลผลิตของหน่วยท้องถิ่น

2.1.3 ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการของหน่วยท้องถิ่น

2.2 ลักษณะเชิงระบบเฉพาะด้านที่สนใจจะพัฒนา

2.2.1 วิธีจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ

2.2.2 ขอบเขตเฉพาะด้านที่สนใจจะพัฒนา

2.2.3 ผลผลิตเฉพาะด้านที่จะพัฒนา

2.2.4 ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการเฉพาะด้านที่สนใจจะพัฒนา

ขั้นที่ 3 การระบุทิศทางและเป้าหมายที่จะพัฒนา (เฉพาะด้านที่สนใจจะพัฒนา)

3.1 ทิศทางการพัฒนา

3.2 เป้าหมายสำหรับแต่ละทิศทาง

ขั้นที่ 4 การกำหนดหลักการและยุทธศาสตร์การพัฒนา

4.1 หลักการของการพัฒนา

4.2 ยุทธศาสตร์ของการพัฒนา

4.2.1 เป้าหมายสุดท้ายและเป้าหมายนำทาง

4.2.2 วิธีการโดยรวมและวิธีการย่อย ๆ

4.2.3 ระบบทำงานทุกขั้นตอน

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบความเป็นไปได้ของระบบทำงาน (ตรวจสอบโดยกระบวนการวิจัยแบบหนึ่งแบบใดหรือผสมผสานหลายแบบเพื่อยืนยันระบบทำงานให้ได้ผล)

ขั้นที่ 6 การลงมือดำเนินการพัฒนา (ดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่ระบุระบบทำงาน
ทุก ๆ ขั้นตอน)

ขั้นที่ 7 การสรุปผลและประเมินผลโครงการพัฒนา

7.1 ประเมินผลผลิตว่าเป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายที่ระบุไว้ 3.1, 3.2

7.2 ประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการว่าเป็นไปตามที่ระบุไว้ในข้อ 4.1, 4.2,

4.2.3 หรือไม่

ความหมายการวิจัยและพัฒนา

เฉลียว บุรีภักดี (2542:1-2) ได้กล่าวถึงความหมายการวิจัยและพัฒนาไว้ดังต่อไปนี้

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) หรือมักเรียกกันโดยย่อว่า
“R&D” นั้นเป็นกระบวนการแก้ปัญหาหรือบรรลุเป้าหมายการพัฒนาโดยทำการวิจัยและทำการ
พัฒนาควบคู่กันไปเป็นลำดับขั้นตอน ของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (RA = Research Activity,
RO = Research Outcome, DA = Development Activity, DO = Development Outcome;
ตัวเลข = ลำดับที่ ; ลูกศร = นำไปสู่)

ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา

ภาพที่ 1 กระบวนการวิจัยและพัฒนาสำหรับเรื่องหนึ่งเรื่องใดอาจประกอบด้วยหลาย ขั้นตอนคือ

R_1A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจวิเคราะห์ เพื่อทราบข้อมูลสภาพจริงของปัญหาทุกขั้วอน หรือความต้องการพัฒนา ได้ผลเป็น R_1O = ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหา หรือความต้องการพัฒนา สำหรับเรื่องนั้น

D_1A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 1 เป็นการพัฒนาประเด็นความคิดโดยอาศัยข้อมูล R_1O ได้ผลเป็น D_1O = ประเด็นปัญหาที่ชัดเจน สำหรับจะหาทางแก้ไขต่อไป

R_2A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงสำรวจวิเคราะห์ในประเด็นปัญหา โดยเฉพาะ และศึกษาทฤษฎี แนวคิด และตัวอย่างการอื่น ๆ อันจะช่วยให้ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหามั่วๆ ได้ผลเป็น R_2O = วิธีแก้ปัญหามั่วๆ ซึ่งยังเป็นข้อความรู้ที่หลากหลาย

D_2A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาเป้า โดยสังเคราะห์มาจาก R_2O ขั้นนี้ย่อมต้องมีการเลือกวิธีที่ดีที่สุดเท่าที่สภาพการณ์จะอำนวย ได้ผลเป็น D_2O วิธีการอันชาญฉลาด สำหรับใช้แก้ปัญหาเป้า หรือที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์การพัฒนา” โดยที่เป็นขั้นที่ยังเป็นสมมุติฐานอยู่

R_3A = กิจกรรมวิจัยขั้นที่ 3 เป็นการวิจัยแบบทดลอง เพื่อตรวจสอบว่า D_2O ใช้แก้ปัญหาได้จริง ได้ผลเป็น R_3O ข้อความรู้เกี่ยวกับการนำ D_2O มาใช้ ว่าใช้ได้จริงหรือไม่ บกพร่องจุดใด ถ้าพบข้อบกพร่องมากหรือใช้การไม่ได้ ต้องวนกลับไปทำ R_2A และ D_2A อีกครั้ง เพื่อให้ได้ D_2O อันใหม่

D_3A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 3 เป็นใช้ข้อความรู้ R_3O เพื่อสรุปให้ได้วิธีการหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ผ่านการทดลองแล้ว ผลเป็น D_3O วิธีการพัฒนาหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ผ่านการทดลองแล้ว ซึ่งอาจจะเหมือนกับ D_2O หรืออาจจะปรับปรุงขึ้นเล็กน้อย

D_4A = กิจกรรมพัฒนาขั้นที่ 4 เป็นการจัดวิธีใช้ D_3O ในการแก้ปัญหาเป้า ได้ผลเป็น D_4O_1, D_4O_2 คือตัวปัญหา ณ จุดสาธิตได้ถูกแก้ไข และผู้มาชมการสาธิตได้รับความรู้เพื่อนำไปแก้ปัญหาของตนต่อไป

ความหมายและลักษณะการมีส่วนร่วม

บัญญัติ คำบัญญัติ (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ 2532 : 8) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของกลุ่ม โดยอาจจะเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ 2527: 6-7) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริม ชักชวน สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนากำหนดไว้โดยมีส่วนร่วมในลักษณะต่อไปนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัตินโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ 2526 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้ทำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชนบทที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความบริสุทธิ์ในว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ 2526 :10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท 4 ขั้นตอนดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการกิจกรรม
3. มีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

พัฒน์ บุญยรัตพันธ์ (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ 2517 : 129-132) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่ขั้นการร่วมวางแผนโครงการ การเสียสละวัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใดที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่าย
ภาครัฐ 2527 : 188) กล่าวว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นอาจกำหนดออกได้ 3 ประการตาม
ลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้ง
ของประชาชน (Industrial Organization) เช่นกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
- 2 การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กร
ผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) เช่นกรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการ
หมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่าน
องค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือ
หน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ก็ได้ตลอดเวลา

ประธาน สุวรรณมงคล (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่าย
ภาครัฐ 2527 : 83) กล่าวว่าชุมชนควรมีรูปแบบการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

อดิณ รพีพัฒน์ (อ้างถึงในคณะกรรมการการประเมินผลการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐ
2527 : 78-79) แบ่งแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนตลอดจน
เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางต่างๆ ที่อาจ
นำมาใช้ในการแก้ปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและ
วางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแบบเพื่อแก้ไข
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

พันธุทิพย์ รามสูต (มปป.1-3) ได้กล่าวว่า การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเป็นกลวิธีที่สนับสนุนความพยายามของบุคคลและกลุ่มบุคคลและขบวนการเคลื่อนไหวที่ทำทนายต่อต้านความไม่เสมอภาคในสังคมและเป็นความพยายามที่จัดการเอาตัวเอาเปรียบโดยการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมจะแสดงบทบาทของผู้ปลดปล่อยในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดความเข้าใจในปัญหาสังคมอย่างจริงจัง และเอาชนะปัญหาเท่านั้น

กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมคือ การทำงาน (วิจัย) ร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอกกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักวิจัยภายใน ประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สัมพันธ์กัน คือ

1. การค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหาร่วมกันโดยการร่วมมือของกลุ่มที่เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยและพัฒนาความเข้าใจปัญหาและปัจจัยที่เป็นสาเหตุเกี่ยวข้องทั้งในแง่สังคมวัฒนธรรมร่วมกัน
3. การปฏิบัติการร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยมุ่งที่การแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ในทางปฏิบัติทั้งสามกระบวนการไม่สามารถแยกจากกันหากแต่บูรณาการนี้ทำให้การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมมีพลังและอำนาจสามารถแยกวิเคราะห์กระบวนการค้นคว้า และปฏิบัติการได้ในทุกกิจกรรมของการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม

ดังนั้นการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นการศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างแท้จริงการอภิปรายถกกันเกี่ยวกับปัญหาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้วิจัยกับประชาชนเป็นหลัก การหรือเป็นหัวใจสำคัญของการทำวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพราะการเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเอง และของผู้อื่น จะทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจสภาพปัญหาได้ดีขึ้น รวดเร็วขึ้น รวมทั้งการได้มาซึ่งคำตอบหรือทางแก้ปัญหา จากประสบการณ์และจากความรู้ของบุคคลหลาย ๆ แบบจะทำให้ได้ภาพที่ชัดเจน และสมบูรณ์ในการทำงานร่วมกัน จะไม่มีใครเหนือกว่าใคร ไม่มีใครเป็นครูหรือผู้เชี่ยวชาญแต่ผู้ที่มีรู้มากกว่าจะช่วยให้ข้อมูล ช่วยบอกประสบการณ์ และช่วยแนะนำทักษะที่ตนเองเคยใช้ได้ผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งนอกจากกลุ่มจะแลกเปลี่ยนความรู้ความสำเร็จระหว่างกันแล้ว ก็อาจแลกเปลี่ยนความผิดพลาด ความไม่รู้สู่กันด้วย

พันธุทิพย์ รามสูต (มปป.31-35) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ว่าเป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่งที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและการลงมือทำด้วยตนเองมาปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงของสังคมตน

จากความหมายและลักษณะการมีส่วนร่วมที่ได้รวบรวมไว้สรุปได้ว่า

การที่ประชาชนในชุมชนได้ตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นงานพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิจกกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการทักษะและทัศนคติของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกรักผูกพัน อันสามารถที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด โดยมีปัจจัยดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทัศนคติ และค่านิยมของคน
2. บุคคลและกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน
3. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องการรับผลประโยชน์
4. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอคติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
5. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้
6. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับหาได้ไม่
8. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี
9. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเอื้ออำนวย
10. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

ประเวศ วะสี และไพบุลย์ วัฒนธรรม (2543 :19-22) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาก็จะไม่สำเร็จ โดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เข้าไปดูปัญหาและผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้บอกวิธีแก้ปัญหและทำการแก้ปัญหา ปัญหาสังคมไม่สามารถแก้ได้โดยความรู้ทางวิชาการแต่อย่างใด จะต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันแบบปฏิสัมพันธ์จากการกระทำ (Interactive Learning Through Action) นั่นคือการเรียนรู้วิชาเพียงอย่างเดียวจะไม่เพียงพอที่จะนำมาพัฒนาได้สำเร็จ เนื่องจากการพัฒนาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเข้าใจได้ยาก จึงจำเป็นต้องเรียนรู้จากการกระทำ เมื่อมีการกระทำจริง จึงจะเกิดเป็นความรู้เกี่ยวกับโลกของความเป็นจริงไม่ใช่ทฤษฎีหรือจินตนาการ และเป็นการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายต้องเกี่ยวข้อง เช่นฝ่ายประชาชนเอง ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ซึ่งถือเป็น ตัวละคร (Actor) ที่มีความสำคัญอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันแบบปฏิสัมพันธ์จากการกระทำ จากการกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิด ปัญญา ที่มีคุณภาพเพียงพอในการพัฒนาสังคมได้

กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เป็นกระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานร่วมกัน ใช้ความพยายามร่วมกัน และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และเป็นกระบวนกรคิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือ ซึ่งได้แก่ ฝ่ายประชาชนเอง ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ ฯลฯ เข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนา เพื่อเสริมพลังของแต่ละฝ่ายให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยความคิดและเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ โดยการปฏิบัติอย่างจริงจัง (Interactive Learning Through Action) ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันปฏิบัติบนรากฐานของความรัก ความเมตตา โดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันวิธีการ

การที่จะส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำได้นั้น มีค้นคว้าวิธีการโดยพัฒนาและวิจัยมากกว่า 50 ปี จนกลายเป็นเครื่องมือที่เรียกว่า เอ-ไอ-ซี AIC.

ซึ่งได้ผ่านการวิจัยและทดลองใช้ และมีการพัฒนาอยู่อย่างสม่ำเสมอ

เอ-ไอ-ซี AIC. เป็นวิธีการและเทคนิคในการเชิญคนที่จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งจะดำเนินการใน 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1	A	Appreciation
ขั้นที่ 2	I	Influence
ขั้นที่ 3	C	Control

ขั้นที่ 1 เอ (A) Appreciation

คือการทำให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชม (Appreciate) คนอื่นโดยไม่รู้สึกละอายใจ การต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ในกระบวนการขั้นนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูดว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งทำให้ทุกคนได้มีโอกาสใช้ทั้งข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิดพลังร่วมขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน

ในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไรเป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัย และสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันจึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้าง และการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการมองจากสภาพปัญหาหรืออุปสรรคขัดข้องในปัจจุบันนั่นคือการใช้จินตนาการ (Imagination) ดังกล่าวช่วยให้เกิดวิสัยทัศน์ (Vision) ได้ง่ายขึ้น และเมื่อนำวิสัยทัศน์ของแต่ละคนมารวมกันก็จะมีพลังมากขึ้น กลายเป็น วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) หรือ อุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ สิ่งที่น่าปรารถนาอย่างสูงสุดร่วมกันสรุปได้ดังนี้

APPRECIATION ⇔ IMAGINATION ⇔ VISION

ขั้นที่ 2 ไอ (I) Influence

คือการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่ มาช่วยกันกำหนดวิธีสำคัญ หรือ ยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้อบรม วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) หรือ อุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal) ของกลุ่มประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนได้แสดงความคิดเห็นแล้วจะนำวิธีการที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ และพิจารณาร่วมกันจนกระทั่งได้วิธีการสำคัญที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญสมาชิกจะมี ปฏิสัมพันธ์ (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูงรวมถึงการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการ โดยที่ยังมีเป้าหมาย หรืออุดมการณ์ร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มยังคงมีแนวโน้มที่จะรักความสามัคคีไว้ได้โดยสรุปได้ดังนี้

INFLUENCE = INTERACTION

ขั้นที่ 3 ซี (C) Control

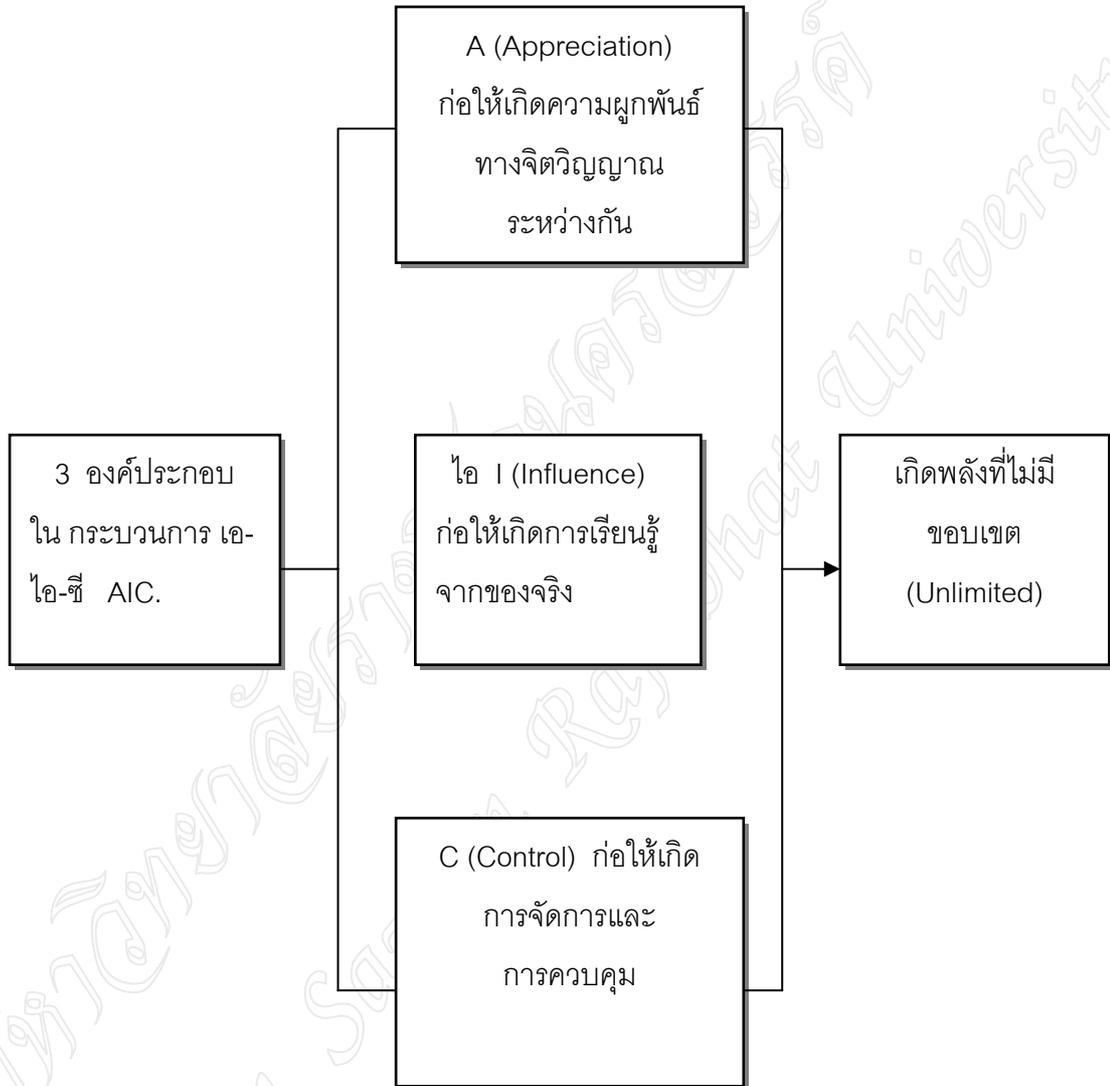
คือการนำวิธีการสำคัญมากำหนดเป็น แผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างละเอียดว่าทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นควรระบุไว้ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละกลุ่มจะเลือกเองว่าสมัครใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใดเป็นการกำหนด ข้อผูกพัน (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ ควบคุม (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด นอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือให้ความร่วมมือตามแผนปฏิบัติการที่กลุ่มร่วมกันทำขึ้น สมาชิกแต่ละคนยังอาจกำหนด ข้อผูกพันเฉพาะตัว (Personal Commitment) ได้อีกด้วยเพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตนเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุดสรุปได้ดังนี้

$$\text{CONTROL} = \text{COMMITMENT} \Leftrightarrow \text{ACTION}$$

สรุปกระบวนการ AIC

กระบวนการ เอ-ไอ-ซี AIC. จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้น เมื่อฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความรัก ความเมตตา ตัว A (Appreciation) นั่นคือธรรมะอย่างสูง ได้แก่ความรักและความเมตตาคนอื่น ต้องรับฟัง อดทน และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะฉะนั้น A ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามาอาจเรียกได้ว่าเป็น การพัฒนาทางจิตวิญญาณ (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาร่วมกิจกรรมมีความรัก ความเมตตาต่อกันแล้ว ก็จะมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานด้วยกันที่เรียกว่า Interactive Learning Through Action จึงทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จเพราะจะทำให้เกิด การเรียนรู้ (Learning) ที่แท้จริงซึ่งมีพลังมากปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้กันยาก เพราะฉะนั้นการพัฒนาต้องการเรียนรู้อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือต้องมี I (Influence) ได้แก่การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และจะต้องมี C (Control) ซึ่งได้แก่ การจัดการ (Management) และ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่กำหนดว่าใครจะทำอะไรอย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้เงินมาจากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร เป็นต้น

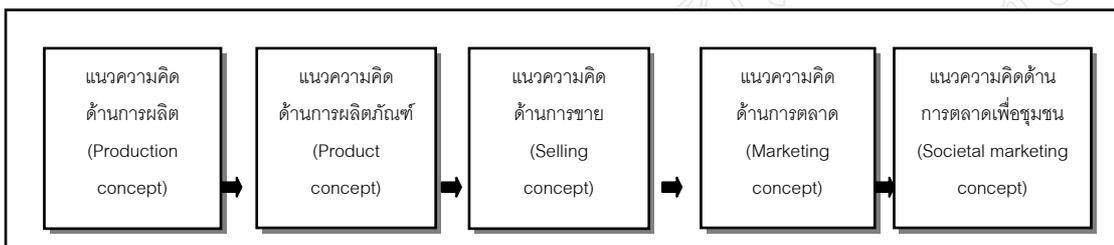
กระบวนการ AIC

ภาพที่ 2.2 สรุปกระบวนการ เอ-ไอ-ซี AIC. ได้ดังภาพ

ตลาดชุมชน

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541 : 12) ได้กล่าวว่าการวิวัฒนาการของปรัชญา หรือแนวคิดการบริหารการตลาดมีแนวคิด 5 แนวความคิดด้วยกันซึ่งธุรกิจและองค์การได้ยึดถือและปฏิบัติกันมา โดยมีการใช้กันอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาด ผู้วิจัยจะนำเพียงส่วนสำคัญมากกล่าวถึงโดยจัดเรียงตามลำดับแนวความคิดที่เกิดก่อนหลัง ดังภาพ

ภาพที่ 2.3 แสดงวิวัฒนาการของปรัชญาการบริหารการตลาด (Marketing Management Philosophy)

1.แนวคิดด้านการผลิต (Production Concept) แนวความคิดนี้ยึดหลักว่าผู้บริโภคจะพอใจผลิตภัณฑ์ที่จัดหาได้ง่ายและต้นทุนต่ำ ผู้จัดการองค์การที่มุ่งความสำคัญที่การผลิตจะต้องยึดหลักการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตให้ดีขึ้นและมีการจัดจำหน่ายให้ทั่วถึง ลักษณะของแนวความคิดด้านการผลิต มีดังนี้

- 1.1 ลูกคามีความสนใจในสินค้าราคาถูกและจัดหาง่าย
- 1.2 งานขององค์การคือ การปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตและการขยายตลาด
- 1.3 มีการจัดจำหน่ายให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น
- 1.4 พยายามลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำเพื่อตั้งราคาให้ต่ำ

2. แนวความคิดด้านผลิตภัณฑ์ (The Product Concept) แนวความคิดนี้ยึดหลักว่าผู้บริโภคจะพอใจผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพการทำงานและรูปลักษณะที่ดีที่สุด ผู้จัดการองค์การที่มุ่งความสำคัญที่ผลิตภัณฑ์จึงใช้ความพยายามในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ดีและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นตลอดเวลา ลักษณะของแนวความคิดด้านผลิตภัณฑ์มีดังนี้

- 2.1 ผู้บริโภคสนใจในคุณภาพและคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์เป็นอันดับแรก
- 2.2 งานขององค์การคือ การปรับปรุงคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

3. แนวความคิดด้านการขาย (The Selling Concept หรือ Sales Concept) แนวความคิดนี้ยึดหลักว่าผู้บริโภคโดยทั่วไปจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์ขององค์การ หรือซื้อแต่ไม่เพียงพอ

กับความต้องการ ดังนั้นองค์การจึงต้องใช้ความพยายามในการขายและการส่งเสริมการตลาดอย่างเต็มที่ ลักษณะแนวความคิดในการขายมีดังนี้

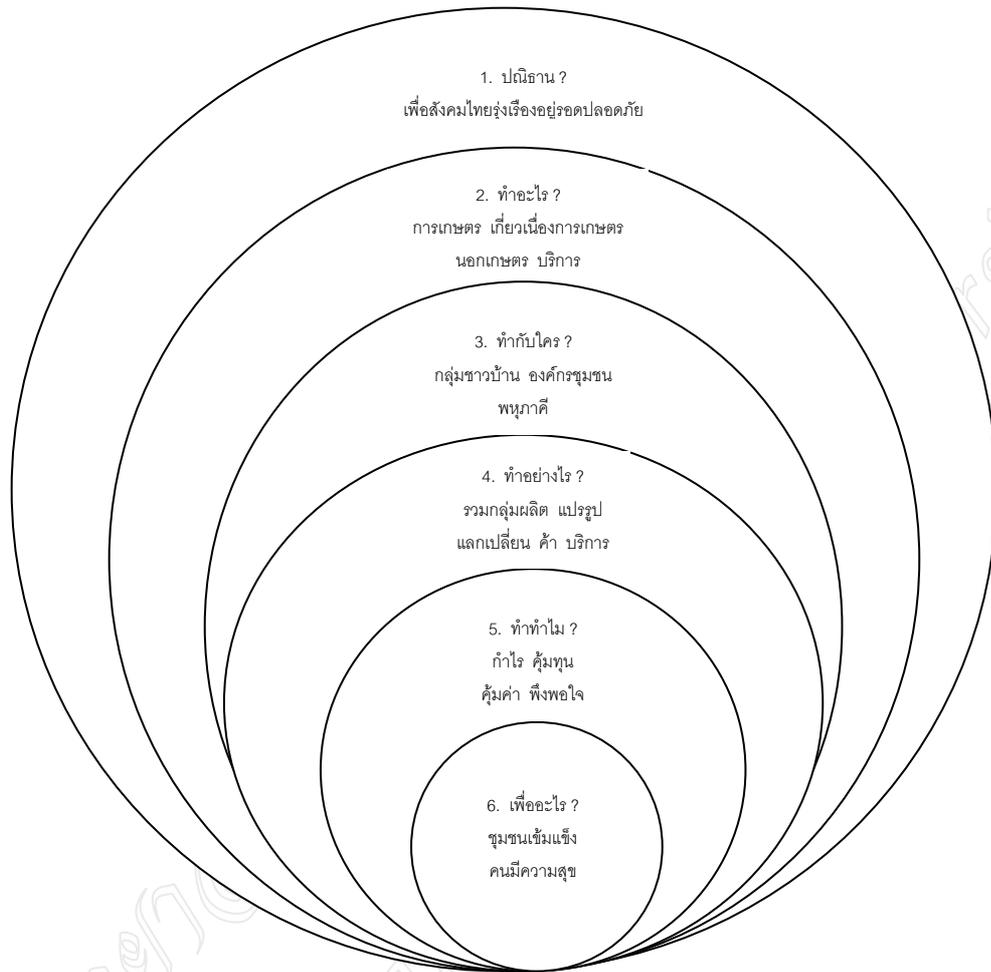
3.1 โดยทั่วไปผู้บริโภคจะไม่ซื้อของให้เพียงพอ ผู้ขายจึงสามารถกระตุ้นให้ซื้อเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

3.2 งานหลักขององค์การคือ การใช้ความพยายามในการขาย (Selling) และการส่งเสริมการตลาดต่างๆ (Promotion) เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้เกิดการซื้อเพิ่มขึ้น

4. แนวความคิดการตลาด (The Marketing Concept) แนวคิดนี้ผู้วิจัยจะขอนำแต่ส่วนที่สำคัญมากกล่าวถึง แนวคิดยึดหลักว่า สิ่งสำคัญที่สุดจะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การคือ การพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของตลาดเป้าหมายและการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหนือคู่แข่ง

5. แนวคิดเพื่อสังคม (The Societal Marketing Concept) แนวคิดนี้ยึดหลักว่างานขององค์การคือ การพิจารณาความจำเป็น ความต้องการ และความสนใจของตลาดเป้าหมายและการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหนือคู่แข่ง โดยยังคงรักษาการกินดีอยู่ดีของผู้บริโภคและสังคม

มงคล ด่านธานินทร์ (2541 : 12-14) กล่าวว่าวิวัฒนาการของปรัชญาหรือแนวคิดการบริหารการตลาด ประเพณีในวงวิชาการแบบเก่านั้น เมื่อเอ่ยถึงเรื่องอะไรที่คนทั่วไปไม่รู้ หรือไม่เคยได้ยินมาก่อน นักวิชาการผู้คงแก่เรียนจะเริ่มให้คำจำกัดความ และต่างเริ่มที่คำจำกัดความจนถึงที่สุด ได้ข้อความมาข้อความหนึ่งที่ผู้ให้คำจำกัดความเองก็ไม่เข้าใจว่าหมายความว่าอะไร แต่การไม่เข้าใจมักเป็นความขลังของสังคมไทยมาช้านาน ดังนั้น “การจำ” จึงเป็นความจำที่คู่กับความขลัง แต่ในทีนี้จะไม่พยายามให้คำจำกัดความในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน หากแต่จะใช้การสร้างกรอบ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.4 แนวคิดและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

1.ปณิธาน

เศรษฐกิจชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ก็เหมือนกับเรื่องทางการเมือง การศึกษา และการพัฒนาสังคมที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจและความมุ่งมั่นร่วมกัน ว่าการกระทำของเขานั้น ก็เพื่อความรุ่งเรืองและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทย และประชาชาติไทยทั้งหมด ในการนี้มีความเป็นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่าง คือชุมชนชนบทจะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับบน คือประเทศ

อีกทั้งต้องสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง การศึกษาวัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การเน้นความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนใด ๆ คงไม่ช่วยให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน บรรลุปณิธานดังกล่าวได้

2.ทำอะไร

เศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่ของใหม่สุดขีดแต่อย่างใด แท้จริงก็คือการทำงานเพื่อการดำรงชีพในแนวสัมมาชีพ เพื่อการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์อื่นในหมู่บ้านนั่นเอง ดังนั้น ชาวบ้านที่สนใจจะรวมกลุ่มในการ

2.1 ปลูกพืชได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ สมุนไพร เลี้ยงปศุสัตว์ สัตว์น้ำ รวมอยู่ในพื้นที่ผืนเดียวกัน

2.2 กิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผลไม้เป็นน้ำผลไม้ และไวน์ผลไม้ การแปรรูปสมุนไพร เป็นต้น

2.3 กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร เช่น การร่วมทำอิฐบล็อก การตัดเย็บผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

2.4 กิจกรรมบริการ เช่น การบูรณะโบราณสถานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำ และเจ้าหน้าที่ ของรัฐเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับหารายได้เข้าหมู่บ้าน เป็นต้น

3.ทำกับใคร

ชาวบ้านอาจรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการหรือใช้กลุ่มที่เป็นนิติบุคคล เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร มูลนิธิ หรือสมาคม เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่กล่าวไปแล้ว หรือเขาอาจร่วมกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ (เช่น พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล) นักวิชาการหรืออาจเรียกรวมกันว่า พหุภาคี ในการแปรรูปผลผลิต หรือทำการตลาด อีกทั้งอาจร่วมทุนกับพ่อค้าหรือนักอุตสาหกรรมทำการผลิตและแปรรูปสินค้าตามที่อยู่บริโภคต้องการ

4.ทำอย่างไร

ทำโดยรวมกลุ่มแล้วทำการผลิตแปรรูปแลกเปลี่ยนสินค้า ค่าขายหรือบริการต่าง ๆ

5.ทำไม

เนื่องจากชาวบ้าน มีระดับการทำมาหากินต่างกัน บางก็อยู่ในระดับพอมีพอกิน และบ้างก็อยู่ที่ระดับการค้า ดังนั้น การรวมกลุ่มกันผลิต จึงอาจเป็นไปเพื่อความตั้งใจ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจเพื่อให้คุ้มกับการลงทุนและเพื่อกำไร

6.เพื่ออะไร

โดยที่การรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ ถือว่าเป็นการรวมตัวในระดับล่างสุดของสังคม ดังนั้น การร่วมกันทำงานก็เพื่อให้เกิดผล เพื่อให้คนมีความสุข เมื่อต่างพึงพอใจแล้วก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

บทบาทของสถาบันราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2542 : 39) ได้กล่าวว่า ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนในท้องถิ่นจะต้องจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น บทบาทของสถาบันราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคือ การเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนบุคลากรของสถาบันออกสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลให้คนในชุมชน สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สถาบันราชภัฏจึงต้องเลือกสรรบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็น แกนนำในการออกไป ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นร่วมคิดพิจารณาแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นหน้าที่และบทบาทของสถาบันราชภัฏมีดังนี้คือ

1. ฝึกอบรมวิทยากรเครือข่าย (Facilitators) สภาสถาบันราชภัฏกระบวนการฝึกอบรมวิทยากรเครือข่ายเป็นกระบวนการที่ผสมผสานเทคนิคเข้าด้วยกันโดยมีลักษณะเด่นดังนี้

ประการที่ 1 เป็นกระบวนการปลูกเร้าจิตสำนึกและสร้างคุณค่าใหม่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ตลอดจนเข้าใจและตระหนักในปัญหาสำคัญของประเทศและของชุมชนในท้องถิ่น

ประการที่ 2 เป็นกระบวนการเสริมสร้างวิถีคิดแบบใหม่ซึ่งเป็นแบบองค์รวมผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงรวมทั้งมีโอกาสไปศึกษาดูงานและพบกับปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

ประการที่ 3 เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างวิถีทำงานใหม่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่เปิดกว้างพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

ประการที่ 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนหล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความคิดลึกซึ้งและกว้างขวางใน ความสำคัญเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ

ประการที่ 5 เป็นกระบวนการฝึกอบรมทุกคนในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย อบอุ่นและมีความสุข

2. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างภาคีต่างๆ ทุกระดับ
3. ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
4. สนับสนุนบริการด้านวิชาการและข้อมูลข่าวสารตามความสนใจและความต้องการของท้องถิ่นทุกระดับ

5. เชื้ออำนาจกระบวนการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลัก 5 ร คือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลการกระทำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ชมชวน บุญระหงษ์ (2537) ได้ทำการวิจัย เรื่องเครือข่ายตลาดทางเลือกในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทำการผลิตมีฐานความคิดทางการเกษตรที่เน้นการพึ่งตนเอง ใช้กระบวนการผลิตทางธรรมชาติและเน้นการปลูกพืชที่ให้ความสำคัญหลากหลาย ส่วนด้านการตลาดเน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับผู้บริโภคผลจากการปฏิบัติดังกล่าวได้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มเกษตรกรคือมีรายได้เพิ่มขึ้น สุขภาพของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น กลุ่มแม่บ้านได้มีโอกาสรับรู้ เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและได้สร้างความผูกพันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค การบรรลุผลซึ่งความเชื่อและคุณค่าตลาดทางเลือกนั้น เกษตรกร ผู้บริโภค องค์กรสนับสนุน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มที่มีขนาดเล็กสมาชิกไม่เกิน 15 คนโดยสมาชิกในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ทุกคนอาจแตกต่างกันด้านความสามารถและศักยภาพของแต่ละคนขณะเดียวกันเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ใหญ่กว่าความสามารถของกลุ่มผู้ผลิตหรือกลุ่มผู้บริโภคที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะจัดการได้ทางกลุ่มดังกล่าวได้มีการสร้างเครือข่ายองค์กรเชื่อมโยงซึ่งกันและกันซึ่งเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงในแนวนอนโดยมีการเชื่อมโยงกันบนพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน เพื่อก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ ของกระบวนการตลาดทางเลือก ส่วนรูปแบบวิธีการและกิจกรรมจะใช้ทั้งที่เป็นแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเน้นความหลากหลายบนพื้นฐานหลักในวิถีคิดและประเพณีปฏิบัติของสมาชิก ส่วนปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนประกอบด้วย การตระถึงความสำคัญของกลุ่มสมาชิก เน้นการมีส่วนร่วมและการ ติดตามอย่างต่อเนื่องมีตลาดที่มั่นคงและหลายช่องทางมีทรัพยากรและน้ำที่สมบูรณ์

อรนุช หิรัญคุปต์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมกับประชาชน บ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมยอมรับความรู้ ข้อ มูล และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม ผู้เข้าร่วมมีอิสระเต็มที่ในการเปลี่ยนแปลงและตัดสินใจตามความต้องการของตนโดยใช้ภาษาของตนเองส่วนรูปแบบการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในกลุ่มน้อยหรือกลุ่มอื่นๆ จะต้องมีการดำเนินการคือ

1. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านก่อนดำเนินการ

2. เลือกดำเนินการกับกลุ่มที่สามารถเข้าร่วมได้อย่างต่อเนื่องครบกระบวนการ
3. แนะนำให้กลุ่มค้นหาปัญหา/ความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม/ชุมชน
4. กลุ่มมีแนวโน้มที่จะนำปัญหา/ความต้องการที่เกิดจากความอยากรู้ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมาแก้ ซึ่งนักวิจัยต้องไวและเสนอแนะให้กลุ่มพิจารณาอย่างจริงจัง
5. การดำเนินการใดๆ เน้นกระบวนการที่จะให้ผู้เข้ารับอบรมได้เรียนรู้ร่วมกัน
6. ให้กลุ่มได้มีการสรุปทบทวนหรือการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน
7. มีการติดตามผลเพื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงและหาทางสนับสนุนให้เกิดการต่อเนื่อง

ภาสกร เชมณะศิริ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ของหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนคือ กลุ่มและองค์กรในชุมชน ผู้นำ และระบบความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในชุมชนนั้น รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้มีหลากหลายในชุมชนมีทั้งลักษณะแนวอนคือเครือข่ายในชุมชนระหว่างครอบครัวต่อครอบครัวกลุ่มต่อกลุ่มในหมู่บ้าน และในแนวคิดซึ่งมีการเชื่อมโยงสานต่อไปในชุมชนอื่นทั้งใกล้และไกล โดยที่นักพัฒนาทั้งจากภายนอกและภายในเป็นผู้เชื่อมประสานรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้หลากหลาย แต่มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคนภายในด้วยกันเอง และกับคนภายนอกชุมชนอย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีรูปแบบที่หลากหลายแต่เครือข่ายเหล่านี้ก็ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเรื่อยๆ แนะนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้ตื่นตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ในระดับหนึ่ง เครือข่ายเดิมถูกนำมาพิจารณาให้รัดกุมก็สามารถพัฒนาและนำกลับไปใช้ในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ประวิทย์ เพชรมี (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรม การพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรมตามขั้นตอนดังนี้คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ และร่วมกันประเมินผลส่วนการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้น สตรีเป็นผู้ตัดสินใจเองกับได้รับการชักนำ จากเจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้านที่เป็นเพื่อนสมาชิกด้วยกันเอง สำหรับผลของการมีส่วนร่วมที่สตรีได้รับคือ เป็นผู้นำกลุ่ม เป็นคณะกรรมการกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่มและเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมกลุ่ม อีกประการหนึ่งคือปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมคือการยอมรับนับถือในตัวผู้นำมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและครอบครัว ปัญหาอุปสรรคของสตรีต่อการเข้าร่วมที่สำคัญคือสมาชิกเกิดความระแวงสงสัยในตัวของคนกระทำการว่าจะไม่ซื่อสัตย์เกรงว่าจะนำเงินของกลุ่มไปใช้จ่ายส่วนตัวจึงมีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มสตรี

มีความรู้ทางด้านการจัดการด้านการทำบัญชีและนำไปถ่ายทอดให้แก่สมาชิกกลุ่มจะได้ปฏิบัติงานในระบบบัญชีได้ถูกต้อง

วิบูลย์ ตริถัน (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มี 5 ขั้นตอน คือการคิดค้นปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนพัฒนา การดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลกลุ่มที่เข้าร่วมทุกกระบวนการได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาท้องถิ่นตามสภาพปัญหาและความต้องการของตนโดยตนเองเป็นผู้กำหนด

2. กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ที่ชุมชนเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและควบคุมมีความเป็นไปได้สามารถจะนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแก้ปัญหาของชุมชนได้

3. เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือโอกาสและอำนาจของประชาชนในการที่จะกำหนดแนวทางและการดำเนินการแก้ปัญหาของตนเอง

4. ข้อจำกัดที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผน คือขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากนักพัฒนาที่เข้าใจแนวความคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้โอกาสและให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจและอำนาจในการควบคุมการดำเนินงานพัฒนาของตน

แก้ว นิมะเวียง (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกองค์กรสตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง การได้รับการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐบาล การได้รับการยอมรับจากชุมชนและความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์การดำเนินงานองค์กรสตรี เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสตรีในการพัฒนาชุมชน

ศรินทร์ทิพย์ จานศิลา (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคธุรกิจเอกชนและสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพในโครงการธุรกิจเพื่อสังคม จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงพัฒนาพบว่ามีส่วนร่วมทั้ง 6 ด้านในระดับปานกลาง ในแต่ละด้านพบว่า ด้านการประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมระดับมาก ส่วนด้านการสำรวจปัญหา ด้านการวางแผนดำเนินการ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการลงทุน และด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ส่วน

ประชาชนที่ร่วมกิจกรรมเชิงอุตสาหกรรมโดยภาพรวม พบว่ามีส่วนร่วมทั้ง 6 ด้านระดับน้อยเพราะประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงอุตสาหกรรมไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมหรือขั้นตอนด้านการในการสำรวจปัญหา ด้านการวางแผนดำเนินการด้านการปฏิบัติการและ ด้านการลงทุน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมระดับน้อย ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมระดับมาก นอกจากนี้โดยภาพรวมพบว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 6 ด้าน ของภาคธุรกิจเอกชนที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมเชิงพัฒนาและกิจการเชิงอุตสาหกรรมอยู่ในระดับน้อยเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าภาคธุรกิจเอกชนที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมเชิงพัฒนามีส่วนร่วมทุกด้าน ระดับน้อย ภาคธุรกิจเอกชนที่ให้การสนับสนุน กิจการเชิงอุตสาหกรรมพบว่ามีส่วนร่วมด้านการวางแผน ดำเนินการด้านการปฏิบัติการ ระดับปานกลาง

นราทิพย์ สะอาดวุฒิจริฎ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการตลาดของสินค้าระดับโลกในธุรกิจฟาสต์ฟู้ดของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า

1. สำนักงานใหญ่จะกำหนดนโยบายหลักให้กับสาขาประเทศไทยเพื่อให้เป็น แนวทางในการวางแผนการสื่อสารทางการตลาด รวมทั้งควบคุมการดำเนินงานให้ได้ตามมาตรฐาน
2. สาขาประเทศไทยสามารถวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดได้อย่างอิสระภายใต้กรอบนโยบายหลัก โดยมีสำนักงานใหญ่เป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ
3. กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่สินค้าระดับโลกใช้ในการแข่งขันในธุรกิจฟาสต์ฟู้ด ได้แก่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การแข่งขันด้านราคา การเลือกทำเลที่ตั้งและการตกแต่งร้านอาหาร โฆษณาผ่านสื่อมวลชนและสื่อ ณ จุดขาย การส่งเสริมการขายอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของราคาสินค้า การให้บริการของพนักงานขาย ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยเสริมซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความสำเร็จในการสื่อสารทางการตลาด

งานวิจัยต่างประเทศ

Schonwald,(2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ทางการตลาด ผลการวิจัยพบว่า มุมมองของการขายและการตลาดของธนาคารชุมชนในอเมริกาว่านักการตลาดที่มีประสบการณ์จากธุรกิจการขายเพื่อที่จะให้ได้ผลกำไรนั้นต้องเป็นระบบตลาดเชิงรุก และกลยุทธ์ทางการตลาดจึงต้องครอบคลุมถึง การสร้างวัฒนธรรมการขาย การกำหนดสิ่งแวดล้อมของตลาด การสร้างตราหรือยี่ห้อ และการกำหนดลูกค้าเป้าหมาย

Tandon, (1988) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมนั้นต้องยึดหลักการสำคัญดังนี้

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน

ตลอดจนระบบการสร้างความรู้และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติและยอมรับกันแพร่หลายในหมู่คนชาวบ้าน คนยากจน เพื่อเป็นหนทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของเขา

2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถจะวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง ซึ่งเป็นการนำศักยภาพเหล่านี้ มาใช้ประโยชน์แทนที่จะ เหมินเฉย ละเลย หรือเหยียดหยาม ว่าเป็นสิ่งไร้คุณค่าเช่นที่เคยปฏิบัติมา

3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขาและสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

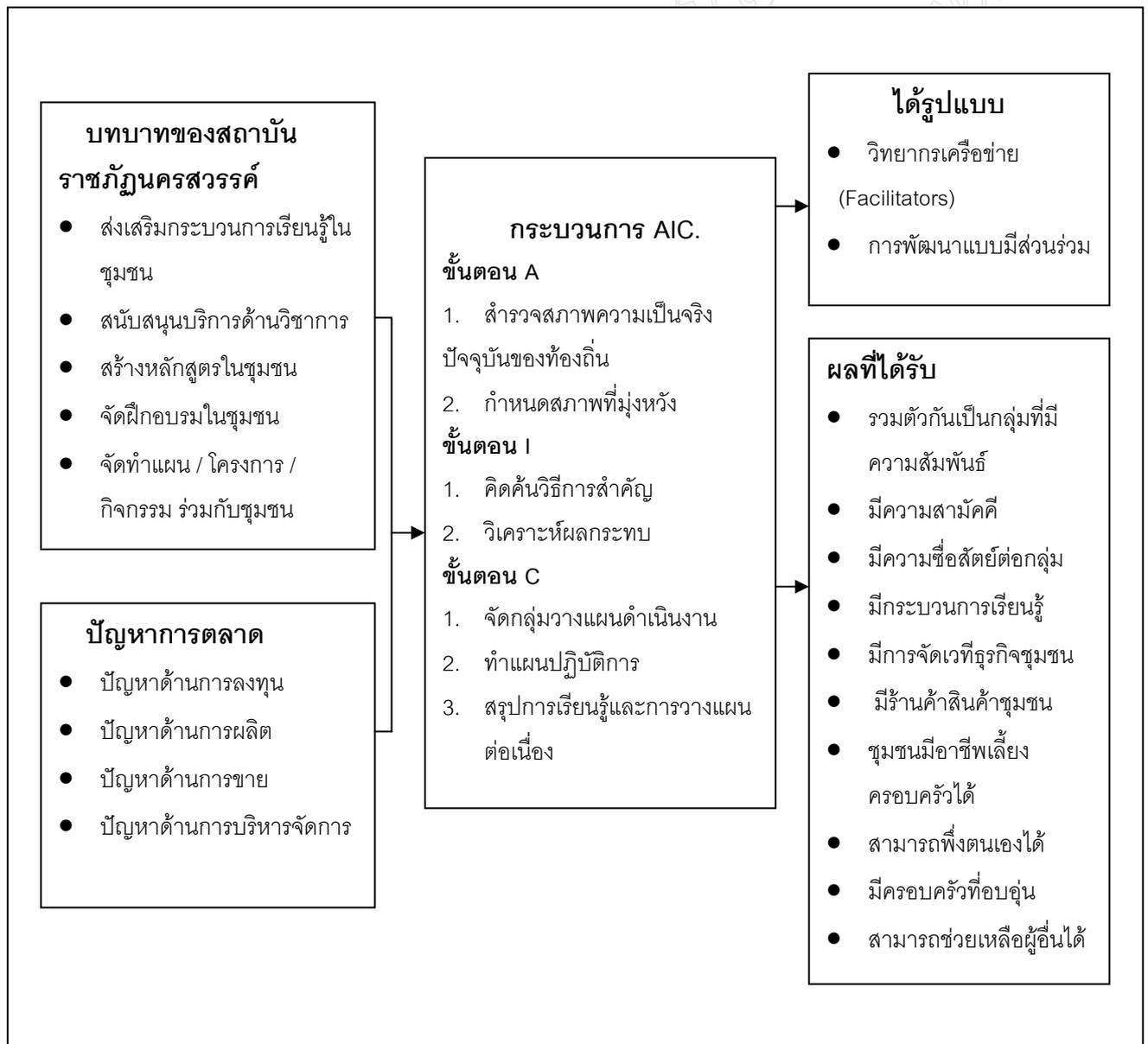
4. สนใจในปริทัศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาชาวบ้าน เช่น การถูกกีดกันหรือแยก (Alienated) ฝืนดินและทรัพยากรธรรมชาติ การต้องดิ้นรนต่อสู้กับแรงบีบคั้นจากผู้มีอิทธิพล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่นักวิจัยรูปแบบเก่าไม่มีใครนึกถึง และไม่เคยเป็นจุดเน้นในการค้นหาความรู้มาก่อน

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรีในการมองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง สามารถใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์วิจารณ์ตรวจสอบสภาพเท็จจริงต่าง ๆ สามารถยืนหยัดต่อต้านพลังอิทธิพลจากภายนอก หรือจากอำนาจกดขี่ของผู้มีอำนาจ

Maguire,(1987) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน : ความสามารถสตรี ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบด้วย กระบวนการค้นคว้าทางสังคม การให้การศึกษา และการกระทำ ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 ส่วนของการสร้างความรู้นี้เป็นแนวทางที่จะเปลี่ยนรูปของบุคคลและสังคมอย่างเป็นระบบ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาความสำนึกอย่างมีวิจารณญาณของคนอื่นจะเป็นการปรับปรุงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม

กรอบความคิดในการวิจัยและพัฒนา

กรอบความคิดในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านการตลาดของสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 2.5 แสดงกรอบความคิดในการพัฒนารูปแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Nakhon Sawan Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
Nakhon Sawan Rajabhat University